

VESTIGII ALE UNOR CUPTOARE DE ARS OALE ȘI MORI DE APĂ ÎN BAZINUL SUPERIOR AL RÂULUI BÂRLAD

Sergiu Ștefănescu

Cuvinte cheie: bazinul superior al râului Bârlad, moșii, cuptoare de olar, mori de apă.

Mots-clés: bassin supérieur de Bârlad, domaine, four à poterie, moulin à eau.

Résumé:

Suite aux recherches sur le terrain, menées dans la partie supérieure du bassin de Bârlad, on a découvert une série des fours à poterie et des moulins à eau. Quatre fours ont été trouvés: deux datent du III-IVe siècle, un date des années 1630-1830 et le dernier du XVIII-XIXe siècle. On a découvert aussi les traces des douze moulins à eau, situés sur la rivière Bârlad ou sur un de ses affluents: des piliers, des planches de chêne et des canaux de drainage pour les eaux qui alimentaient les moulins.

În urma efectuării a numeroase periegeze, în treimea mediană a bazinului superior al râului Bârlad, au fost descoperite resturile unor cuptoare de ars ceramică și ale unor mori de apă.

Microregiunea la care ne referim acoperă părți din teritoriul comunelor Băcești, Dumești și Todirești, toate situate în nord-vestul județului Vaslui. Descoperirea acestor vestigii a fost efectuată între anii 1984 și 1994.

Zona la care vom face referire este situată în partea centrală a Podișului Central Moldovenesc. Din punct de vedere fizic este formată din culmi de dealuri domoale, despărțite de luncile pâraielor ce se varsă în Bârlad și au altitudini cuprinse între 130-465 m, față de nivelul mării. Râul Bârlad constituia, pentru zecile de moșii pe care le traversa, o adevărată coloană vertebrală, punând în mișcare morile de apă, oferind pește și stuf sau papură necesară construcțiilor. Aceste locuri ofereau condiții bune de habitat oamenilor, climatul este temperat continental, cu ierni geroase și veri fierbinți, prezintă temperaturi medii anuale de 9° C și 535 mm precipitații.

Așa se face că locuirile pe aceste meleaguri sunt continui de peste zece mii de ani, unele sate având atestări din secolele VII-VIII. Era deci normal, ca aceste numeroase așezări, să construiască și să folosească și cuptoare pentru arderea obiectelor de lut, mori de apă pentru măcinatul cerealelor.

La unele din acestea, descoperite de noi, ne vom referi în continuare.

A. Cuptoare de olar.

1. Un cuptor, pe care nu am avut permisiunea de a-l cerceta, datează probabil din sec III-IV și se află în colțul de NV al grădinii lui Petru Ursache, din comuna Dumești.

2. Un alt cuptor, datat în sec. IV, a fost găsit gol, cu ocazia unor lucrări gospodărești în via lui Gh. Vițelaru, din Dumești. În apropierea cuptorului s-au găsit cioburi ce aparțineau sec. IV d. Chr.

3. Un alt cuptor, situat în apropiere, cu existență probabilă în sec. XVIII-XIX, căruia nu i-am putut identifica precis locul. Producea vase decorate cu linii vălurite, inclusiv pe buză, din pastă cărămie.

4. Pe islazul aflat la est de satul Valea Mare, comuna Dumești, la cca. 300 m, la sud-est de locuința lui Gh. Goponiuc, la 70-80 m de limita pădurii, a fost descoperit un cuptor de ars oale, ce a existat între anii 1630-1830. De la adâncimea de 10-15 cm de la nivelul solului, se găsesc mari cantități de cenușă în amestec cu numeroase resturi ceramice, unele arse secundar, ce provin de la vase de ceramică. Ceramica, în cea mai mare parte, smălțuită, prezintă o mare varietate de motive florale, forme și mărimi.

În prima jumătate a sec. XVII apare aici farfuria și talgerul, din a doua jumătate a secolului se încearcă producerea farfuriilor de caolin. La finele sec. XVII se începe folosirea decorului liniar, vertical, pe fața exterioară a vaselor, obținut prin lustruire. Treptat procentul ceramicii negre descrește, iar din sec. XVIII se produce doar ceramică de culoare roșiatică.

B. Mori de apă.

Înmulțirea satelor, prin înființarea a numeroase așezări noi, ca și sporirea numărului de locuitori și faptul că unele sate cunosc perioade de prosperitate, a făcut posibilă și necesară contruirea morilor de apă, ce vor înlocui treptat și în mare măsură rășnițele acționate manual.

În zona la care vom face referiri, doar râul Bârlad și afluenții săi de stânga, Gârbovățul și Crăiasca, puteau purta mori de apă. Cunoaștem că cu secole în urmă debitele acestor ape erau mult mai mari decât acum. În bazinul superior al Bârladului moșiile erau în general orientate N-S, așa cum sunt și dealurile iar râul Bârlad travesra acesta moșii.

Prezentarea morilor de apă o vom face, nu în ordinea vechimea lor, ci în sensul în care curg apele de la V și NV spre E și SE.

1. Moara de apă a lui Buhlea. La cca. 500 m de satul Vovriești, comuna Băcești, pe tarlaua Trafinoaia, acolo unde pârâul Gârbovăț face o buclă strâmtă spre est, secționată de șoseaua veche Băcești-Vovriești, a existat o moară de apă în sec. XVIII, din petrele căreia am recuperat câteva fragmente. Ea se afla pe moșia satului Țibăneștii Buhlii, pe care îl deservea împreună cu alte sate, sat ce aparținea, prin anul 1741, familiei Buhlea¹.

2. Moara Băceștilor. La cca. 3 km de satul Băcești, la confluența pârâului Crăiasca cu Bârlad, într-un plan aflat la Biblioteca Academiei (H2378 DL XXV/12 – Planul moșiilor Marcoviceni, Leucușeni, Mălinești, Armășeni, Țibănești), datat la 1830, apare un iaz și o moară de apă. În prezent, datorită aluviunilor și a existenței satului, nu se mai observă nimic din această moară.

3. Moara de apă a lui Inichi. La SE de satul Armășeni, comuna Armășeni, la limita cu satul Dumeștii Noi, comuna Dumești, pe râul Bârlad, viituri mari, produse în anii 60, au dus la dezgolirea unei mori de apă și a unei fântâni. Prăbușirile ulterioare

¹ Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. IV, partea a II-a, 1915, p. 65.

ala malurilor, precum și activitățile distructive ale sătenilor, au dus dispariția urmelor acestei mori.

4. Moara de apă a Gândulesii. Înainte de anul 1783, văduva lui Ilie Gându din Glodeni, dependentă a familiei Andronic din sec. XVII, posedă întinse moșii. Pentru uzul unora dintre satele de pe moșia ei a construit o moară de apă pe râul Bârlad, aproape de confluența cu pârâul Pietrosu. Aceasta se află la cca 150 m de Podul Mareșalului (C-tin Prezan) din comuna Dumești. În prezent se mai observă canalul ce aducea apa din Bârlad.

5. În Cotul Morii. La cca. 300 m de Școala Mareșalului (C-tin Prezan), acolo unde râul Bârlad face două bucle, pe malul drept, în anii 80 mai existau cîțiva stâlpi de stejar, ce au aparținut acestei mori. S-a mai păstrat doar toponimul locului.

6. Moara lui Andronic. La cca. 150 m în amonte de șoseaua ce leagă satul Dumeștii Vechi de Dumeștii Noi, în zona podului de la Secuianu a existat la finele sec. XVII o moară de apă. În dreptul casei lui I. Hulubiuc, în albia râului Bârlad, au apărut stâlpi de stejari și eșafodaj din scândură groasă de stejar. Pe stăvilarul acestei mori trecea drumul ce venea de la fostul sat Slobozenii de Vest și ieșea din Slobozenii de Est spre Drumul mare al Bacăului.

7. Moara de apă a lui Iordache Cantacuzino. Lângă actualul pod al Râului Bârlad, o moară de apă, construită pe moșia lui Andronic de către stolnicul Iordache Cantacuzino. De la moara lui Iordache, în urma surpării malului, au apărut piese din lemn, scânduri de stejar, cioplite, late de cca. 40 cm și groase de 10 cm (unele recuperate de Maria și C. Secuianu), grinzi, pene de lemn, *dinți de roată de moară* etc. De la ambele mori acum nu a mai rămas nimic. În colecția noastră păstrăm câteva bucăți de lemn.

8. Moara de apă a Spiridoniei. La confluența Bârladului cu pârâul Suhuleț, acolo unde Bârladul face un cot strâns spre sud, pe malul său drept, sub cca. un metru de aluviuni, pe 10-12 m lungime, se observă un strat gros de cca. 10 cm, de sol vitrificat. Se pare că aici a existat moara de apă a Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, ridicată de arendașul acesteia, comisul Constantin Grecu, pe la 1762m care a ars, trăsniță².

9. Moara de apă a Andrieștilor. Într-un document datat 1465, februarie 9³, printre altele se pomenește ...”și unde a fost moara, pe Bârlad...”. După mai bine de cinci secole am reușit să identificăm, din acest document, atât vatra fostului sat, Andriești, cât și locul unde a existat vechea mănăstire, dar nu și pe cel al morii care, în urma canalizării râului Bârlad, de acum 30 de ani, a fost probabil, distrus. După vagi urme rămase în taluzul malului drept, considerăm că această moară se afla în dreptul caselor familiei Tidularu, din satul Dumeștii Noi.

10. Moara de apă a Cliceștilor. În malul drept al Bârladului, sub 2,5 m de aluviuni, la 50 m în aval de confluența acestuia cu pârâul Găureanca, o prăbușire de maluri a scos la iveală un eșafodaj din lemn de stejar, pe care erau montate pietrele morii, din care, cea fixă, spartă în trei fragmente, era căzută la malul apei. Resturile

² *Ibidem*, V, 1, p. 50.

³ Documenta Romaniae Historica, A. II, p. 230-232, doc.156.
<http://www.cimec.ro> / <http://www.muzeuvaslui.ro>

ceramice, găsite in situ datează din sec. XIV, prima jumătate, până în sec. XVII inclusiv. Moara deservea fostul sat Clicești, *istovit* - prin cumpărare, în a doua jumătate a sec. XVII, de marele vistier Iordache Cantacuzino.

11. Moara de apă a Țigăneștilor. În același mal al râului Bârlad, ceva mai jos, spre est, sub un strat gros de 2,8 m de aluviuni, apele mari au dezgolit doi stâlpi de stejar înfiți în mal și alte câteva piese din lemn fixate orizontal. În taluz se remarcă trei brâie de nisip ruginiu, ce a cimentat pietre mărunte, cochilii de melc și scoică, oase de oaie, porc, câine etc, ce evidențiază clar semnele rămase după inundații puternice produse, după existența în timp a morii, la intervale de 120-150 de ani. Analizând resturile ceramice găsite in situ, ce vădesc unele întreruperi în existența morii, datorate necesității refacerii construcției și iazului de acumulare, moara a existat în acest loc între prima jumătate a sec. XIV și sec. XVII, poate și în prima jumătate a sec. XVIII. Toate morile de la nr.4 inclusiv, la nr.11 inclusiv s-au aflat pe actualul teritoriu al comunei Dumești.

12. Moara de apă a Răceștilor. Până în 1963 râul Bârlad curgea șerpuiind printre sălcii, pe șesul aproape plan. Înainte de intrarea în comuna Todirești, o dată cu canalizarea albiei sale, Bârladul a fost mutat de lângă Drumul Național 15 D la cca 700 m spre sud, lângă calea ferată Roman- Buhăiești.

La intrarea dinspre est, în satul Todirești, ceva mai jos de casa lui D. Matei, a existat iazul morii de apă a satului Răcești (contopit pe la 1860 cu Todireștii). Numeroasele aluviuni aduse de ape, până la canalizarea râului Bârlad, au acoperit aproape total iazul amintit anterior.